

Fataburen 1986

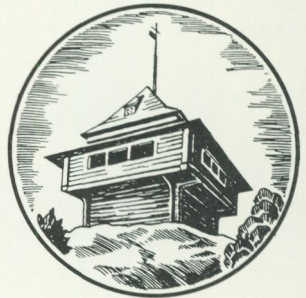
Fataburen

1986

Husdjuren och vi

Fataburen

1986

Nordiska museets och Skansens årsbok

Redaktör: Arne Biörnstad
Redaktionssekreterare: Berit Nordin

Summaries translated into English by Roger Tanner

Omslagsbilden föreställer smågrisar på gurkfält vid Gullbrandstorp,
Halland. Foto Gunnar Lundh 1936.

Omslagsarrangemang: Håkan Lindström

Om inte annat anges tillhör bildmaterialet Nordiska museet

© Nordiska museet och respektive författare

Tryckt hos Bohusläningens Boktryckeri AB, Uddevalla 1986

ISBN 91 7108 264 6

ISSN 0348 971 X

Hjärtros och Svarten, Spira och Nyman

Egennamn på kor, hästar, getter och oxar i svenska bond- och herrgårdar under 300 år

Wolter Ehn

När Ultuna-professorn E. O. Arenander räknade samman namnen på de kor, som under 1892–1905 uppvisats till premiering i Jämtland och Härjedalen, kom han fram till inte mindre än 2.347 olika konamn. Av dessa förekom några namn aldrig mer än en eller två gånger, medan vissa namn uppträdde i stor omfattning. Sådana var tex *Adelin* 61, *Blomstra* 94, *Blända* 158, *Brunkulla* 76, *Fjällros* 178, *Freja* 258, *Fröken* 265 och *Rölin* 300 gånger.

Behovet av en mängd husdjursnamn med variationsmöjligheter har alltså varit stort och vissa namn har varit särskilt omtyckta och användbara och kanske dessutom ansetts vackra. De i rubriken nämnda *Svarten* och *Hjärtros* utgör exempel på den vanligaste typen av egennamn på husdjur som förekommit i svenska ladugårdar och stall under 1700- och 1800-talen och in på 1900-talet in till den dag då korna började numreras för att bättre passa in i inseminations-systemet och arbetshästarna och oxarna ersattes av traktorer. De moderna tävlingshästarna har sällan namn som överensstämmer med det äldre namnskicket.

Genom namnets konstruktion kunde ett djur lätt identifieras bland flera djur på en gård. I det följande lämnas en kort och ofullständig översikt över ko-, häst-, ox- och getnamn och deras utformning. För att visa sammansättningen av namn i olika djurbesättningar inom landet ges i slutet av denna artikel prov på olika namnkombinationer.

Var finner vi namnen på kor, oxar och hästar?

De källor som står till buds för den som önskar ägna sig åt att utforska kreaturens egennamn – denna tämligen förbisedda del av namnhistorien – är omfattande men ojämn. Beträffande hästnamn förekommer sådana redan under 1600-talet i Hovstallets arkiv (H. Karlsson 1983), men förekommer för bondhästarnas del endast tillsammans med ko- och oxnamn i bouppteckningarna från och med 1730-talet. Kungsgårdarnas och herrgårdarnas inventarieförteckningar, stamrullor och provmjölkningssjournaler innehåller en stor mängd ox- och konamn. Sådana arkivalier återfinns i landsarkiven. I de traditions- och dialektsamlade arkiven finns uppteckningar med husdjursnamn bl.a. i Dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala (ULMA). Källäget för kännedom om konamnen är alltså gott, men i några fall tas inte namnen upp i bouppteckningarna och detta gäller främst 1900-talets handlingar. Arenander visade ett mycket stort intresse för husdjursnamn och benämningar. Omkring sekelskiftet inskaffade han genom frågelistor systematiskt ko- och hästnamn samt benämningar på kroppens olika delar. Frågelistorna hade rubrikerna *Allmogenamn på våra husdjur* och *Olika benämningar angående husdjur*. Framförallt tycks han ha önskat utläsa färgförändringar hos korna för att därigenom kunna spåra förändringar som raserna undergått på grund av förädling (ULMA 31224 och 31355).

"En ko som heter Stjärna." Detalj av en träskulptur av Hans Lustig.

De källor som finns spänner över en lång period, vilket medför att man kan se de skiftningar som sker i namnskicket på grund av ändrad namnsed eller nya rasinslag. Den tidigaste systematiska insamlingen och vetenskapliga bearbetningen av husdjursnamn gjorde Johan Nordlander i en uppsats *Norrländska husdjursnamn* 1880 (J. Nordlander). Sigurd Wallin publicerade 1964 namnen på de kor som funnits i släkten Linnés ladugårdar i Uppsala-trakten "i väntan på den önskvärda namnhistoriska behandling som området synes sakna" (S. Wallin).

Kreatursnamn under trehundra år

En fullständig uppräknings av alla förekommande husdjursnamn vore mycket utrymmeskrävande. Här skall istället lämnas exempel på den namngivningsteknik som har förekommit för husdjuren under de senaste 200–300 åren. I de prov på namnkombinationer i kreatursbesättningar från några landskap lämnas inte heller någon fullständig uppräknings av varje landskaps ko- eller hästnamn.

Husdjursnamnen är både enkla – *Bläsa*, *Rödan* – och sammansatta med ett ofta återkommande efterled såsom -gås, -ros, -lind m.fl. – *Krongås*, *Sommarros*, *Fagerlind* –. Till dessa kommer namn som innehåller titlar och liknande – *Prinsen*, *Prinsessan*, *Trumpetaren* – men även sådana namn som liknar våra dagars familjenamn eller efternamn och som använts på oxar – *Björkman*, *Nyman*, *Snoppman*. Namn som *Lärkan*, *Svanen*, *Ugglan* m.fl. fågelnamn har getts åt såväl kor, oxar som getter.

Tyvärr måste många namn bli otolkade och oförståeliga eftersom inga levande traditionsbärare kan tala om för oss varför de givits sådana namn som vi ser i bouppteckningarna.

Namn efter utseende

Många ko- och hästnamn syftar på karaktéristiska drag i ett djurs hårfärg eller utseende hos någon del av kroppen. Färgerna

röd, brun, gul, svart och vit men även grå och skimlig återkommer på flera olika sätt i husdjursnamnen. Som ett exempel kan den röda färgen vara. Denna finner man överallt i landet på kor, hästar, oxar och tjurar. Den röda färgen syftar på hela eller delar av djuret: *Rödan*, *Rödbroka*, *Röddocka*, *Rögås*, *Rödhövda*, *Rödkinda*, *Rödsko*, *Rödkulla*, *Rölla*, *Röllan*, *Röleja*, *Röliska*, *Rönta*, *Rösida* m.fl. En tjur i Österrekarne härad i Sörmland kan heta *Rödman* eller *Rölle* och en häst kan få heta *Rölle* också i Sollentuna härad. Jonas Söderblom i Söderala socken hade en häst *Röen*.

Andra framträdande färger som kan ha varit namnbildande har varit *grå* med sådana namn som *Grälle*, *Grälla* och *Grågås*, men även *Älgen* och *Älgor* är namn där den grå färgen är avgörande. Den gula färgen och guld har gett namn åt väldigt många kor som heter *Gullblom*, *Gullros* och *Guldviva*.

Den vita färgen finns på kor av den vita rasen av kullor, där *Vitan*, *Vitgås* och *Snövit* avser helt vita kor liksom kor med namn som *Svana*, *Svangås* osv. Möjligen är *Vissa* också en helvit ko på samma sätt som *Krita*. *Vithövda*, *Vitlömska* och *Vitrygga* anger att huvud, ljumskar och rygg är vita medan den övriga färgen är obekant.

Svart har varit namnbildande för hästar, kor och oxar. *Svarten*, *Svartan* och *Svartlin* är helsvarta djur. Kolsvart är troligen den ko som fått heta *Kolsa*. *Svartsida* är däremot vit med svarta sidor.

Karaktéristiska drag hos någon kroppsdel har varit vägledande vid namngivningen. Särdrag i kons huvud ligger bakom det enkla namnet *Hövda* och *Hovda* liksom *Svarthovda* och *Vithovda* anger huvudets färg. Sammansättningar med -*kind* omtalar färgen på en del av huvudet i *Kindröd* och *Gullkind*. Nosen på *Grimnos* är strimmig eller liknar en gramma. Samma ord finns i namnet *Grimsa* på en strimmig ko. *Vitlömska* är en ko med vita ljumskar och *Rygga* eller *Vitrygga* har en vit fläck på ryggen. Namn som *Sala* och *Salgås* har samma bakgrund som det förra, nämligen en sadelliknande fläck på ryggen. *Hjälma*,

Hjälman har en speciell markering på huvudet, möjligen en vit fläck mellan hornen. *Örgull* och *Svartöra* igenkänns genom färgen på örnen. *Krona* och *Rödkrona* har en markant och därmed namnbildande hornställning, medan kor med namn som *Nuva*, *Kulla* och *Rödkulla* saknar horn.

Den markanta vita fläcken i pannan på en häst eller ko har varit namnbildande och är kanske ännu funktionsduglig när *Bläsen* och *Bläsan* getts namn. *Stjärna* och *Hjärtros* är också namn på en ko som har vita fläckar på mörkare botten.

Flera egennamn motsvaras av ett beskrivande adjektiv: *Bläsen* – bläsig, *Broka* – brokig, *Brunkinda* – brunkindig, *Fjädern* – fjädernosig, *Rygga* – ryggig, *Röden* – röd, *Hovda* – vithövdig, *Soten* – sotig, *Svarten* – svart.

Vecko- och årstidsnamn

Andra namnbildande element har utnyttjats då kor döpts efter bl.a. veckodagarna. *Söngås* och *Lördocka* omtalar på vilken dag kalven är född. Söndagsfödda är troligen också *Sungås* och *Söndergås*, måndagsfödda är *Måna*, *Mångås* och *Månsa*, tisdagsfödda är *Tiblad*, *Tigås*, *Tigros* och *Tiros*. De övriga veckodagarna representeras av *Ondgås*, *Ongås*, *Torgås*, *Torlinna*, *Torros*, *Fredgås*, *Friros*, *Frögås* och *Lögås*.

På samma sätt som veckodagarna kan ingå i ett kreatursnamn kan månadens och årstidens namn göra det. Även i dessa fall bör namnen ange kalvens födelsemånad, *Aprila*, *Prilla*, *Jula*, *Julgås*, *Marsa*, *Marsdocka* och *Majlin*. Det är knappast troligt att *Julgås* återgår på julhögtiden eftersom korna inte var så ställda så att de kalvade vid jultiden. Årstiderna förekommer i *Vårgull*, *Sommargås* och *Sommarlind*.

Namn som talar om hur eller varifrån djuret förvärvats

Enligt traditionsuppteckningar uppföddes kalvarna i sörmländska och uppländska gårdar inte till vuxna kor utan såldes till slakt. I stället köptes småländska kor som

kommit till marknader genom kodrifter. En sådan köpt ko kan ha fått namnet *Köpa*, men namnet *Vandra* har tilldelats just sådana kor som köpts ur en fädrift (J. Nordlander). Namnen *Färdgås* och *Fälgås* kan troligen tolkas på samma sätt. En kos ursprung kan någon gång också utläsas ur namnet. Gårds- och ortnamn förekommer i bl.a. dessa namn: *Veckholman* bland Linnés kor var förmodligen från Veckholms socken i Uppland, *Svigås* kom från byn Svia i Vaksala socken och *Hammarros* var född i Linnés egen ladugård i Hammarby (S. Wallin). Kon *Ånga* i Salsta ladugård i Lena socken var möjligen från Ånge och *Edsmudda* från Ed. *Lövgås* kan ha kommit från Lövsta gård och *Åsa* kan mycket väl vara från Åsa socken. Hästarna *Västgöten* och *Hälsingen* har också köpts eller bytts till gården.

I några fall tycks det som om sättet på vilket kon kommit till gården vara namnbildande. Så är troligen fallet med namn som *Gåva*, *Köpa*, *Köpkon* och *Skänk*. Namnet *Nådeskvigan* antyder kanske att kon verkligen är en nådegåva. E. O. Arenander förmodar att *Börja* och *Välkommen* är namn på de första kor som ett brudpar fått, kanske s.k. bröllopsnöt (ULMA 31224).

Någon gång händer det att man finner konamn i ortnamn. B. Flemström har i en uppsats *Svanen i ortnamn inom Jämtlands län* visat att många namn på tjärnar med ordet *svan* innehåller inte fågeln utan konamnet *Svana*. En ko med detta namn har gått ner sig däri. Han omtalar andra vattenhål där kor gått ner sig: *Örgullhålet*, *Äppelrostjärnen* osv (B. Flemström).

Kvinnonamn som konamn

Kvinnonamn på kor har varit vanliga i de stora herrgårdarnas ladugårdar. I provmjölkkningsjournalen för 1871–1872 vid Salsta ladugård i Uppland uppträder sådana kvinnonamn som *Alma*, *Anette*, *Beda*, *Emma*, *Hilma*, *Ida*, *Karin*, *Lena*, *Mina* och *Rebecka*. J. Nordlander påpekar att kvinnonamn högst sällan förekommer på böndernas kor utan säger att detta är en osed i ståndspersonernas ladugårdar (J. Nordlan-

Namnskylt från ladugården vid Forsmarks bruk, Uppland.

der s 394). Exemplet från Salsta visar att så verkligen kunde vara fallet och kan naturligtvis förklaras med behovet av särskilt många namn. Enligt samma provmjölkningssjournal fanns 108 kor alla med namn varav många var de traditionella såsom *Bläsa*, *Brunetta*, *Hjärtros*, *Rödlinda*, *Vandra* osv (ULA Salsta gårds arkiv D 3 b:1). Man har möjlighet att ganska exakt se när denna invasion av nya namn inträffar. Mellan åren 1867–1871 utökas antalet kor från 35 till 108 stycken. Ännu 1867 fanns *Inga* som enda kvinnonamn i Salsta ladugård.

Många namn kommer att sakna förklaring. Vad ligger bakom sådana namn som *Dundra*, *Gribba* och *Gräsa*. Hur kon *Molika*, *Morlika* eller *Modelika* sett ut vet ingen, men det troliga är att hon liknade sin mor.

Kreatursnamn i kungsgårdar

I en inventarieförteckning 1706 över Ekolsunds kungsgård i Uppland anges namnen på oxarna, tjurarna, stutarna, kvigorna och kalvarna. De sex hästarna, som betecknas som trädgårdshästar, saknar namn. I jordbruket vid kungsgården användes i första hand dragoxar. De hästar som behövdes för kungsskjutsarna fick bönderna längs skjutsvägen till och från Ekolsund bestå. Vid en jämförelse mellan ko- och kvignamnen i denna förteckning och senare bouppteckningar förekom i stort sett samma namn som hos bönderna i mälardalsområdet. Men redan nu 1706 fanns ett kvinno-namn bland korna på Ekolsund, nämligen

Adelin, ett namn som långt senare också förekommer i Jämtland och Ångermanland. Namnet faller väl in i namnmönstret genom efterleden *-lin* på samma sätt som i *Fagerlin*.

I följande förteckning från Ekolsund med ko- och kvignamn känner man igen det mönster för namngivningen som gäller för stora delar av vårt land under 1700- och 1800-talen. Man lägger märke till sammansättningarna med *-gås*, *-ros*, *-lind*, *-blomma* m.fl. och att färgangivelserna däri är viktiga beståndsdelar. De namn som inte kunde göra anspråk på hemmahörighet hos bönderna var tex *Abdissa*, *Duvungen*, *Judinnan*, *Kardinalskan*, *Lärkan* och *Svalan*. Konamnen är alltså följande: *Adelin*, *Bar-net*, *Blekroos*, *Duvungen*, *Fagerås*, *Fagerlind*, *Fjolros*, *Frögås*, *Fälgås*, *Gullvivan*, *Gullros*, *Hasselros*, *Häggeblomma*, *Judinnan*, *Julros*, *Kardinalskan*, *Kruslocka*, *Liljeblad*, *Lärkan*, *Morgonstjärna*, *Nattros*, *Nunnan*, *Rödocka*, *Rölecka*, *Rönnan*, *Rönnmark*, *Rönnlöve*, *Sjöros*, *Solblomma*, *Sommargås*, *Sommarlind*, *Stjärna*, *Stjärngås*, *Sungås*, *Svalan*, *Tigås*, *Tärna*, *Törnblomma*, *Vindruvan*, *Vithövda*, *Vitlumskan*, *Vinterros* och *Ängros*.

I samma förteckning över Ekolsunds egendom finns också namnen på 25 oxar och 19 stutar och stutkalvar. Oxarna har ju länge förekommit framför allt i herrgårdsmiljöer men hos bönder endast på några få håll i landet. Oxnamen får då samma utseende som herrgårdens.

Det typiska oxnamnet liknar moderna familjenamn som slutar på *-man*: *Björkman*, *Nyman*, *Ängman* m.fl. Vid denna tid utvecklas också denna typ av familjenamn och vid Ekolsund fanns 1698 en trädgårdsdräng, *Johan Persson Björkman* anställd. I oxnamnen finns sällan sådana färgangivelser som i konamnen. Några yrkestitlar påträffas också: *Bonden*, *Fogden*, *Rättaren*, *Skötten* (= *Skytten*) och de militära titlarna *Fänriken*, *Lieutenampten*, *Majoren*, *Scer-gianten*, *Trometaren* och *Tromslagaren*. Oxnamen räknas här upp i bokstavsordning. *Biörckman*, *Bonden*, *Buusen*, *Enhörningen*, *Fogden*, *Fruman*, *Fröman*, *Fändri-*

ken, Gubben, Häggman, Joga (möjligen av Johan), Jordman, Judas, Juulman, Lieutenampten, Majoren, Mars, Monsieuren, Måsse, Nyman, Orätten, Pänningen, Ringman, Råbåcken, Rättaren, Rööman, Scergianten, Skogman, Skötten, Snåpman, Stallbåcken, Stoltzen, Sundman, Svanugla, Tigman, Tålfen, Trometaren, Tromslagaren, Tärnman, Åkerman och Ångman (ULA Uppsala landskontors arkiv 1273).

Kreatursnamn i Sörmland och Uppland

I detta sammanhang kan tilläggas att i ett inventeringsinstrument för Eskilstuna kungsladugård 1712 anges oxarna *parvis: Poolen och Krusen, Hjorten och Hwithatten, Rödulfwen och Jägmästaren* (ULA Sörmlands landskontor G VI b:1).

Som exempel på böndernas oxnamn i Sörmland 1832 kan nämnas *Baron, Hurtig, Rödman, Tijman, Vithatten* och *Nyman* (ULA Västerrekarne häradsrättsarkiv F II:4).

När det gäller hästar är namnmaterialet inte lika flödande som för korna. I bouppteckningarna anges inte hästarnas namn lika konsekvent som kornas. I bondemiljö är grunderna för namngivningen för hästarna densamma som för korna, nämligen färgen och karakteristiska drag i utseendet: *Bläsen, Brunte, Grållan, Soten och Fjädern*. Både hästar och ston får samma typ av namn. Vid sidan av *Bläsen* och *Brunte* är nog *Svarten* det vanligaste hästnamnet, men andra namn som förekommer är: *Blacken, Bocken, Broken, Brömsen, Edman* (vallack), *Fjädern, Fröken, Hjorten, Knäpp, Mudder, Norrbaggen, Skimmeln, Spaker, Stjärnkopp, Vildbasarn* och *Västgöten* (ULA Vaksala häradsrätts arkiv F II:6). Dessa namn hör alla hemma i Vaksala härad på 1760-talet.

Kungliga hästar

Om namnmaterialet av bondens hästar är magert föreligger istället en stor mängd hästnamn från högre ståndsmiljö. Ur Kungl. Maj:ts hovstalls arkiv och Ströms-

holms hingstdepås arkiv har en stor mängd hästnamn från 1600-talet i första hand tagits fram (H. Karlsson 1983).

Hugo Karlsson redovisar namn som *Apollo, Hector, Monsieur, Necken, Ryttmästaren* och *Brandklipparen*. Delvis känner man här igen oxnamnen på Ekolsund. I sin beskrivning över Uppland omtalar J. Salvius 1741 namnen på Karl XI:s livhästar, som var *Kortom, Brillant, Totten, Pretieux, Stenbocken, Blå Tigern, Pegasus, Falken, Finska Skidlöparen, Favoriten, Monarken, Friskop* m.fl. (J. Salvius).

Korna får namn genom dopceremoni

Dopet av en ko eller kalv var på vissa ställen förknippat med ordentliga ceremonier. Så var fallet i Dalsland. När ungdjuren kördes i vall om våren skedde dopet med följande ramsa:

Saga skall du heta
å me ska du leta
å fe ska du följe (ULMA 26925:16)

En annan ramsa också från Dalsland lyder:

Rosa ska du heta
ditt namn ska du veta (ULMA 26925:38)

Liknande uppgifter om en särskild dopritual är inte vanliga och J. Nordlander uppger att kalven fick namn så fort den var född och det var klart att den skulle få leva och läggas på. Det var barnens uppgift att sköta dopet och han säger inget om att det skulle ha skett vid vallsläppningen. Från Vilhelmina socken i Lappland sägs helt enkelt att inga ceremonier förekom när korna fick namn. (ULMA 2746:2).

Norrländska kreatursnamn

I en gård i byn Dikanäs i Vilhelmina socken uppges omkring år 1900 namnen på 16 kor. Namnlistan är en sammanställning av de namn som vid denna tid kunde förekomma i ett hemmans ladugård. Av dessa bär några de gamla traditionella namnen *Fagerlin,*

Ståtelin och *Salros*, men bland dem fanns även några kvinnonamn: *Björna*, *Dia*, *Fagerlin*, *Fjällblomma*, *Fromma*, *Fröjda*, *Liva*, *Nora*, *Palma*, *Pena*, *Pärla*, *Röstrand*, *Silja*, *Stråle* och *Ståtelin* (ULMA 31224).

Från en gård i Eds socken, Ångermanland, med få kor var namnen *Klara*, *Stinta* och *Pärla* samt ett par oväntade namn *Björkkvist* och *Gullkvist*. På andra gårdar i samma socken förekom *Gullros*, *Vackerlin* och *Örgull*.

Vid Arenanders undersökningar av husdjursnamn kom han också till Offerdals socken i Jämtland och besökte en gård med få kor, men där kor och getter kunde ha samma namn. Korna hette *Glosa*, som var glosögd, *Klipa*, vars horn gick samman, *Trippekdansa* och *Snuva*, som saknade horn. Getterna var desto fler och alla hade namn. *Blånille* var grå eller blåspräcklig, *Tippelfina*, *Stjärndocka*, *Krita*, *Snövita*, *Tippeldocka*, *Blackdocka*, *Hoppedilla*, som var livad att hoppa, *Salinta* med "sadel" på ryggen, *Snuva* var utan horn, *Stöveldocka* var luden på fötterna och *Spinndocka* skall ha varit vacker och nått (ULMA 31224). Från en gård i Ovansjö socken i Gästrikland antecknade Arenander konamnen *Blomma*, *Hövda*, *Krusa*, *Lilja*, *Rögås*, *Stjärna* och *Svartsida* samt den hornlösa *Klackkulla*. Hornlösa kor dvs kullkor kan kallas *Kulla* eller *Knuva*. Hos bonden Jonas Söderblom i Söderala socken, Hälsingland fanns korna *Docka*, *Krusa*, *Rölind*, *Snälla*, *Snygga* och den kulliga *Nuva* (ULMA 31224).

Kreatursnamn i Dalarna

I bouppteckningar som upprättades i Dalarna på 1800-talet är gås- och ros-namn vanliga. I Stora Tuna socken antecknas 1823 vid en gård korna *Blomstergås*, *Blomsterros*, *Gullind*, *Gullstjärna*, *Lindros*, *Rökinna*, *Rölind* och *Snällros*. I en annan gård uppges namnen *Morlik*, *Snälla* och *Blomstra*. Det är möjligt att man med *Blomsterros* och *Snällros* vill tala om att de är födda av *Blomstra* och *Snälla* (ULA Kopparbergs läns häradsrätts arkiv XIX F:2).

I socknen Torsång förekom på 1840-talet nästan uteslutande namn med *-lind* som efterled: *Fagerlind*, *Gullind*, *Jungfrulind*, *Nylind*, *Roslind*, *Rödlind*, *Solverlind*, *Svanlind* och *Änglind* (ULA Kopparbergs läns häradsrätts arkiv XXI F:11).

För att kartlägga husdjursskötseln i Djura, Leksand och Siljansnäs socknar har Arenander tagit hjälp av Johannes Linnman, som 1909 skriver följande om namngivningen: I fråga om kornas namn synes man ha lagt an på stor prålighet, *Blomma*, *Sköna*, *Rosa*, *Prinsa*, *Fröjda* osv – något, som utan tvifvel står i samband med att vallkullan håller af sina skyddsslingar men också med den omständigheten, att namnen skola flätas in i vallvisorna, när korna lockas i lötgången, hvarför man tydligen lagt sig vinn om att söka det melodiska och klingande. Eller hvad sägs om följande tongång, upptecknad direkt från naturen:

"Krona, Ärla, Pärla, Docka, Fröjda,

Lilja, Lisskuna och Fagerlin!"

Den bjuder ju både på allittererat och vanligt rim. För öfrigt är skalan tämligen snäf. De namn, som uppkallats efter djurets näf, *Krusa*, *Svana*, *Rökinna*, *Svana*, *Rosa* m.fl. upprepas i snart sagdt hvarje gård. Större intresse erbjuda de gamla namnen *Fregås*, *Lögås*, *Söngås*, *Halin* och *Örta* (ULMA 31224).

Från korna i Linnés ladugård till korna i dagens Skåne

När det gäller de kor Carl von Linné och hans efterkommande hade i sina ladugårdar har Sigurd Wallin räknat upp dem och delvis låtit kommentera namnen. Skillnaden mellan Linnés och böndernas konamn var inte särskilt stor, men hos Linné fanns inga kor med gås-namn utan i stället en mängd ros-namn. Hos bönderna i Vaksala härad var dock gås-namnen vanliga.

Som exempel på namn från andra delar av Uppland kan nämnas namnen på korna i Gunnarsbo, Valö socken. De hette *Bruna*, *Morlika*, *Röda*, *Sala*, *Svarta*, *Tinna*, *Vithövda* och *Äppla* (ULA Frösåkers häradsrätts arkiv F II:1). Vid Jeringe gård i Edebo

socken fanns följande oxar: *Blommen, Bröms, Courage, Hagman, Hurt, Hövden, Kruskopp, Krusmark, Stjärn, Stor-Mats, Älgen* och *Örfilen* (ULA Frösåkers häradsrätts arkiv F II:1).

En fortsatt exemplifiering med namn från hela Sverige skulle ge prov på ungefär samma namn men med viss lokal anpassning. Korna i en ladugård på skånska landsbygden på 1980-talet hade trots moderna tider namnen: *Bella, Blanka, Krona, Kulla, Lena, Linda, Maja, Majros* och *Stjärna*.

Källor

Dialekt- och folkminnesarkivet, Uppsala (UL-MA). Här förvaras en kopia av E. O. Arenanders enkäter från hela Sverige om kreatursnamn. Originalen återfinns i Ultuna lantbrukshögskolas arkiv i Landsarkivet i Uppsala.

Landsarkivet i Uppsala (ULA)
Sörmlands landskontors arkiv
Uppsala landskontors arkiv
Frösåkers häradsrätts arkiv
Kopparbergs läns häradsrätts arkiv XIX och XXI
Vaksala häradsrätts arkiv
Västerrekarne häradsrätts arkiv

Names given to Cows, Horses, Goats and Oxen on Swedish Farms and manorial estates

Animals belonging to the same herd were given individual names to distinguish them by. The name thus given to horses, cows and goats were for the most part derived from distinguishing colours or other aspects of their physical appearance. Names could also refer to the time of birth or to the place where an animal was born, acquired or exchanged. More recently, cows have

commonly been given women's names. Oxen and horses were given names referring to families and occupations.

The main documentary sources for the naming of cows, oxen, horses and goats are testamentary inventories, royal estate inventories and references to popular traditions and dialects in dialect preservation and rural research archives.